

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 34-37

Especialista en Audición e Linguaxe e
Pedagoxía Terapéutica.

Docente de primaria do CPI de Atios
(Valdoviño)

lauraadela@edu.xunta.es

ende fai tempo, todo o relacionado coa igualdade de xénero, estereotipos sexistas, prevención da violencia de xénero etc. é algo que nos preocupa a moitas das persoas que directa e indirectamente formamos parte da comunidade educativa do meu centro (CPI de Atios, Valdoviño), e de moitos outros. Do mesmo xeito, a aplicación de metodoloxías activas, a aprendizaxe baseada en proxectos e o obxectivo de conseguir aulas inclusivas a través da innovación son eixes que consideramos vertebradores na nosa escola.

Considero que o proxecto "Iguais...eu vou ser" é especial

por moitos motivos, pero se tivera que destacar un sería, sen dúbida, o feito de que foi deseñado e posto en práctica por un equipo heteroxéneo de persoas e institucións como veremos a continuación. É un claro exemplo de proxecto de centro, conformado por diferentes tarefas integradas, que nace dunha sinxela idea e que pouco a pouco, grazas a moita xente, non deixou aínda de medrar.

A xestión do proxecto nace da man de dúas nais e un pai que formaban parte do Consello Escolar do CEIP Cruceiro de Canido (Ferrol). A raíz da proposta de actividades para o Día Internacional das Mulleres xor-

de a idea de abordar os prexuízos sexistas cunha exposición fotográfica onde se fagan visíbeis homes e mulleres con profesións tipicamente vinculadas ao sexo contrario. Neste traballo fotográfico contouse coa colaboración de persoas con profesións tan diversas como por exemplo unha muller condutora de autobús, un home matró, unha muller adestradora dun equipo masculino de baloncesto, un home que fai labores de encaixe... A idea inicial era facer unha proposta que permitira tratar este tema tan importante, moito máis aló da celebración dun día illado, dándolle así fundamento curricular e artellando diferentes actividades para os distintos niveis educativos partindo do material fotográfico. Para iso, o CFR de Ferrol solicita a colaboración tanto do CPI de Atios (Valdoviño) coma do IES Ricardo Carballo Calero (Ferrol). Do traballo conxunto de moita xente implicada, xorde esta proposta didáctica que, co paso do tempo chegou e chegará a moitos centros educativos de toda a comunidade galega e incluso fóra dela.

Nesta proposta, deseñáronse e propuxéronse diferentes actividades e exercicios para as etapas de educación infantil, primaria e secundaria que foron desenvolvidas inicialmente no CPI de Atios e que serviron de guía ou de exemplo para moitos outros centros. Tanto o material gráfico, elaborado polo IES Leixa (Ferrol), xunto coa proposta didáctica e os diferentes materiais elaborados, son facilitados a todos aqueles centros interesados para que teñan a oportunidade de traballar un tema tan importante como a igualdade e a prevención da violencia de xénero dentro das aulas, dende un punto de vista curricular a través dunha tarefa integrada ou proxecto.

Os obxectivos xerais que con esta proposta se abordaron a diferentes niveis de centro, de

alumnado e de familias, foron os seguintes:

Respecto do alumnado:

- Favorecer no alumnado a construción dunha identidade non sexista e non violenta promovendo a adquisición de recursos persoais que fomenten as relacións igualitarias.
- Educar en valores como a tolerancia, respecto, convivencia etc. que lle permitan á poboación infantil e adolescente ser conscientes do seu proceso de desenvolvemento e construción persoal, libres de estereotipos de xénero, como medida para previr actitudes sexistas que fomenten ou perpetúen a violencia de xénero.
- Educar a intelixencia emocional e social co obxectivo de establecer relacións baseadas na empatía, o diálogo, a negociación, a cooperación e resolución de conflitos de xeito construtivo, capacidade de iniciativa e pensamento crítico.

Respecto do profesorado:

- Fomentar a participación do profesorado na coordinación, preparación, difusión e execución da actividade.
- Xerar conciencia crítica respecto á relación entre sexismo e a violencia de xénero.
- Integrar o uso dunha linguaxe inclusiva, xenérica e non sexista.
- Normalizar nas súas aulas referencias á diversidade sexual e a diferentes maneiras de entender a feminidade e masculinidade
- Formar e capacitar o profesorado como axente activo en materia coeducativa.

Respecto das familias:

- Implicar no programa as familias como modelos de conduta, potentes reforzadores e adestradores en novas competencias sociais e emocionais, imprescindibles para a adquisición de pa-

tróns de comportamento positivos na infancia e adolescencia.

- Formar e capacitar á familia como axente activo en materia coeducativa.

A tarefa final ou produto social relevante do proxecto, ademais da participación activa na campaña *IGUAIS. EU VOU SER...*, consistiu nunha exposición elaborada por todo o alumnado do centro con diferentes producións. O proceso contaba con dúas actividades consecutivas:

Inicialmente, nunha parte visible do centro puxéronse as fotografías das persoas protagonistas na súa vida diaria xunto con cartaces coas descrições das profesións, e o alumnado tiña que facer un xogo de asociación persoa-profesión. A continuación, organizouse un debate de reflexión guiado, con perspectiva de xénero, en pequenos grupos onde se analizaron as atribucións empregadas para asociar as imaxes e as profesións, e presentáronse a través dun LIBRO LIM¹ as auténticas realidades desas persoas.

Posteriormente expúxose todo o material fotográfico nun lugar visible do centro, accesíbel a toda a comunidade educativa onde se contou coas fotografías das persoas protagonistas exercendo a súa profesión así como unha frase que resumía ou destacaba os motivos polos cales elixiron ese traballo.

Despois desta primeira actividade comezaba un traballo curricular na aula organizado para os distintos niveis e etapas educativas (a investigación), onde se traballaron diferentes ámbitos directamente influenciados con estereotipos sexistas: xoguetes (EI), profesións (1º e 2º de EP), tarefas domésticas (3º e 4º de EP), presenza das mulleres na historia, ciencia, tecnoloxía... (5º e 6º de EP) e linguaxe sexista (ESO).

¹ <https://www.edu.xunta.gal/centros/cpia-tios/aulavirtual2/course/view.php?id=132>

En cada un deses traballos leváronse a cabo diversas tarefas que consistiron na elaboración de diferentes materiais (cartaces, imaxes, fichas...) que reflectían a análise e documentación levada a cabo. Aquí é importantísimo reflectir o **papel activo do alumnado en todo o proceso**. A proposta que acompaña o proxecto elabórase despois da súa realización, e aínda que eu, por exemplo, tiña moi claros os ámbitos curriculares que quería traballar e avaliar dende o inicio, é realmente o alumnado o que define o camiño, o fin, a utilidade ou o tipo de producións que quere realizar.

Así, finalmente, como conclusión a todo o proxecto, montouse unha exposición con esas diferentes producións referidas aos ámbitos que investigaron. Digamos que este foi o produto social relevante, a execución e difusión coa que se comparte o aprendido con toda a comunidade educativa.

En todo o proxecto e desenvolvemento das actividades de ensino-aprendizaxe, foi fundamental o papel da persoa docente como mediadora nos debates e reflexións do alumnado, e cómpre destacar ademais a imprescindible achega do Concello de Valdoviño a través da súa educadora social (Iria García Martínez, de AtalaiA.social), xa que

sen a súa axuda sería imposible tanto o deseño como a posta en práctica da proposta. Na canle de televisión educativa do CPI de Atios (AtiosTV) publicamos un vídeo onde se pode ver como Iria xestionou o debate e mediou nas propias conclusións ás que chegou o alumnado despois de facer o xogo de asociar persoa-profesión. Este debate resulta imprescindible nesta proposta e a partir del ten que xirar todo o demais. Para min, persoalmente, foi unha oportunidade única poder aprender de Iria, ver como xestionaba as reflexións dos nenos e das nenas e como sen darlles por válida ou errónea a súa resposta, os conducía ata novas conclusións. Foi realmente sorprendente escoitar moitas das opinións, crenzas e afirmacións do noso alumnado, xa que evidenciaban claramente a necesidade imperiosa de abordar dun xeito rigoroso, sistemático e permanente esta problemática na escola.

Neste punto gustárame resaltar que, dende o meu punto de vista, o profesorado (responsábel último da abordaxe curricular e transversal da súa aula) precisa formación explícita no ámbito da igualdade e resulta moi positivo poder contar coa axuda e colaboración de educadores sociais nos nosos centros. A nosa experiencia é increíblemente positiva e o feito de que puidera-

mos contar con esta profesional no centro periodicamente axudounos en moitísimos ámbitos.

Consideramos tamén que sería moi necesario facer un rexistro e unha análise a nivel de centro das respostas de todo o alumnado. Unha posibilidade sería que o alumnado de cursos máis altos realizara análise das respostas e elaborase un rexistro gráfico. Esta actividade podería encadrarse perfectamente na área de matemáticas e contribuiría a poñer de manifesto as ideas previas ao proxecto. A longo prazo, consideramos que tamén podería ser beneficioso e necesario facer una comparativa entre centros. O fin último desta proposta foi en todo momento, o de xerar un cambio real nas aulas e no propio centro. Axudar a visibilizar un grave problema para poder así solucionalo.

Tamén sería moi aconsellable e necesario facer partícipes ás familias tanto do proxecto coma da exposición. Sería interesante convidalos a facer o xogo e a coñecer en primeira persoa a iniciativa para que a reflexión chegue aos fogares. Entendemos que a igualdade de xénero e a eliminación dos estereotipos sexistas ten que ser un traballo en equipo familia-escola.

Algunhas orientacións que se incluíron na proposta didáctica, coa finalidade de servir de

guía a outros docentes tanto no propio debate coma en todo o proxecto foron as seguintes:

é preciso facer visíbeis as mulleres e integrar as construcións xenéricas que non empreguen o masculino como termo xeral: alumnado, infancia, persoas... nenos e nenas...). É importante transformar a nosa linguaxe para que o alumnado e o profesorado a normalicen no seu axeitado uso.

en todo momento deben amosarse as diferenzas persoais como un elemento enriquecedor, que dependen dos trazos e intereses das persoas con independencia do seu sexo.

manter a idea de que a única diferenza entre nenos e nenas (homes/mulleres) son físicas, que as actitudes, complementos, cores, profesións... están abertas á liberdade e outras posibles circunstancias de cada persoa. Evitar usar expresións do tipo *"as cousas de nenas tamén valen para os nenos e viceversa"* posto que non hai cousas de nenas nin cousas de nenos. É fundamental non introducir previamente o estereotipo para despois argumentar a igualdade. Se dicimos *"cos xoguetes de nena tamén poden xogar os nenos"* estamos transmitindo unha estrutura previa negativa para intercambiar os roles. Unha maneira axeitada sería *"gústannos os xoguetes e cada persoa pode escoller o que queira"*.

é preciso expresar intencionada e verbalmente que cada persoa pode sentirse neno ou nena, con independencia do seu corpo, e que pode formar parella con quen queira, do mesmo ou do sexo contrario. Nos cursos máis elevados é conveniente abordar que identidade/orientación sexual non está relacionada con xogos, cores e outros estereotipos.

alén de producir un discurso argumental,

é fundamental guiar as conversacións para que expresen os motivos que lles atribúen diferenzas estereotipadas a ambos os dous sexos para poder reconducir e modificar os seus pensamentos de xeito que integren unha idea máis positiva e respectuosa.

Na proposta curricular, que loxicamente pode adaptarse a cada centro en función do seu alumnado, das áreas que cómpre traballar e das necesidades detectadas, fíxose unha proposta xenérica de estándares de avaliación relacionados con cada actividade nas etapas de educación primaria e secundaria.

A intención dos participantes neste proxecto foi en todo momento a de darlle valor e peso curricular a un tema tan importante como este na escola actual. Os prexuízos e a linguaxe sexistas, a discriminación das mulleres... teñen que ser eixes fundamentais do traballo dentro das aulas. Con esta exposición fotográfica e a súa correspondente proposta didáctica, esperamos contribuír a que se aborden estes contidos dun xeito competencial. Para iso, a avaliación debemos entendela como inherente á práctica docente e este proxecto estaría inacabado se non se avaliasse a consecución dos estándares traballados así como o nivel de desempeño en cada un deles por parte de todo o alumnado. Para realizar a devandita avaliación deberemos recorrer, fundamentalmente, ao uso de rúbricas e da propia observación como instrumento de avaliación. Tamén se poderían usar outros instrumentos, como as probas escritas, portafolios, demostracións... No proxecto propuxéronse rúbricas que lle axudaran ao profesorado a avaliar determinados estándares, fichas de rexistro e escalas tanto para o alumnado, como para o profesorado, centros e familias.

Foron moitos os centros que desenvolveron esta proposta nas súas aulas, facéndoa súa. A colaboración do CFR de Ferrol

foi fundamental para dar a coñecer esta proposta, así como para difundila e espallala.

Foron moitas as institucións e diferentes tipos de centros que contaron coa exposicións *IGUAIS... EU VOU SER*, colaborando así na sensibilización referida aos prexuízos sexistas. Distintos concellos, centros educativos, asociacións... estiveron e están interesados nesta proposta, algo que sen dúbida é moi positivo.

O proxecto resultou finalista nacional no premio Acción Magistral 2016, finalista autonómico no 2017 e tivo unha importante repercusión mediática².

Para finalizar, gustaríame dicir que foron moitos os mestres e as mestras que se puxeron en contacto conmigo e co resto do equipo que elaborou a proposta. Gustoulles a idea, pero sobre todo gustoulles o resultado... O traballo por proxectos esperta, motiva e xera un cambio real na aula. O alumnado aprende para algo, comparte o vivido e xestiona todo o proceso de forma activa. Se facemos unha revisión mínima do currículo actual, constataremos que o cambio non só é posible senón necesario, e eu atreveríame a dicir que tamén prescristivo. A forma de aprender e avaliar ten que evolucionar en todos os ámbitos, pero sobre todo, naqueles directamente relacionados coa formación integral da persoa. A igualdade é un tema urxente, prioritario e absolutamente necesario en cada unha das nosas aulas. Oxalá, entre todos e todas contribuíamos a que nun futuro non o sexa... A escola non pode esquecer esta responsabilidade.

² Aquí podemos ver algún exemplos da repercusión que a posta en marcha deste proxecto tivo nos medios de comunicación: <https://goo.gl/P2Fp6d>, <https://goo.gl/fRfoDH>, <https://goo.gl/kiEnEp>, <https://goo.gl/PRB3s8>, <https://goo.gl/f6uda5>.